REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

ANUL XII IANUARIE 1945 Nr. 1

COMENTARII CRITICE

CRONICI

REVISTA REVISTELOR

PROGRAMUL ACTIVITĂŢII EDITORIALE A FUNDAŢIEI REGELE MIHAI I

N O T E

CRONICI

METODE ŞI MORAVURI «ŞTIINŢIFICE»

Scriind paginele de faţă, nu am intenţiunea să mâhnesc, cu dinadinsul, pe cineva.

In regulă generală, socotesc că rezultatele muncii acelora care s'au străduit să ajungă la o lămurire teoretică, merită o cercetare critică obiectivă şi calmă, expusă în formele liniştite ale stilului ştiinţific.

Dar de data aceasta, problema în faţa căreia mă aflu depăşeşte marginile normale ale interpretării unor opere izolate, căci voi fi obligat a trata despre o adevărată epidemie psihică, atât de primejdioasă, încât sentimentul datoriei mă îndeamnă să o combat.

De ani de zile, un val de misticism ne-a acoperit, sufocând libera cercetare ştiinţifică, spiritul şi procedeele criticismului metodic, viţiind minţile debile, sau insuficient coapte, ademenindu-le spre atitudini şi idealuri a căror singură calitate este de a fi înfierbântate până la incandescenţă lăuntrică şi în acelaşi timp, crescute gigantic dincolo de toate limitele, până în haos.

Această gândire antiştiinţifică este contagioasă, dela om la om, dela grup la grup, prin prestigiul unui anume stil şi mai ales printr'un apel stăruitor repetat, după tehnica slooganurilor, la superstiţii şi resentimente

Antidotul nu poate fi decât demonetizarea ei, prin arătarea crudă a ridicolului pe care îl cuprinde. La analiza rece a acestei epidemii, studiată atât în lucrările marilor ei promotori cât şi în opiniile mărunte al contaminaţilor de a doua mână, va trebui deci să se adaoge atacul polemic direct, cel puţin ori de câte ori, aşa cum spune cronicarul « lucrurile atingându-se de rădăcina răului, gura noastră grăitoare de adevăr nu se va răbda să nu fie ».

Cunoaşterea prin « participare la fenomen »

Metodologia ştiinţifică pretinde ca toate observaţiile făcute asupra fenomenelor pe care vrem să le studiem, să ţie seama de anumite reguli. Astfel, observaţia trebue să fie *obiectivă* (adică lipsită de prejudecăţi şi sentimente de valoare); *precisă* (adică obţinută pe calea măsurării, numărării, şi a înregistrării cât mai credincioase, de câte ori e cu putinţă, cu ajutorul uneltelor mecanice); *exactă* (adică în totul corespunzătoare cu stările de fapt);

mai mult decât atât, ea trebue să fie *completă*, calitate ce nu se poate obţine decât printr'o observare *sistematică* şi *analitică*. In sfârşit, observaţia trebue să fie *verificată*, *repetată* şi *consemnată* imediat în scris.

Toată seria aceasta de condiţii, a căror satisfacere atrage după sine calitatea ştiinţifică a observaţiei, nu pot fi deplin respectate decât în cazul aşa numitelor *observaţiuni directe*, adică în acele pe care observatorul ştiinţific le face la locul şi în timp ce se petrece fenomenul.

In lipsa observaţiilor directe, cercetătorul e obligat a se folosi de observaţiile executate de către informatori needucaţi ştiinţific, care întâmplător au asistat sau au participat la fenomen. O întreagă tehnică de lucru, desvoltată mai ales în ştiinţele istorice, care lucrează aproape exclusiv pe un asemenea material de a doua mână, a fost elaborată pentru a permite, pe baza unei «critici a documentelor», să se opereze trecerea dela observarea indirectă la reconstituirea faptelor. Gradul de maturitate ştiinţifică a unei lucrări se cunoaşte însă după proporţia observaţiilor directe faţă de cele indirecte, efectuate asupra fenomenelor ce se studiază.

Respectarea tuturor acestor reguli ne permite deci strângerea unui material de fapte care au dreptul de a intra în judecăţile graţie cărora se întemeiază ştiinţa, pe calea aplicării aşa numitului «raţionament experimental», adică a unei tehnice de confruntare sistematică a faptelor cu gândurile noastre.

Metoda ştiinţifică este la largul ei mai ales în aşa numitele «ştiinţe ale naturii» în care obiectivitatea deplină, cu alte cuvinte considerarea din exterior a *obiectelor* sau fenomenelor considerate drept obiecte, nu este cu nimic tulburată.

In schimb, ştiinţele care se ocupă de om şi de activitatea lui, întâmpină extraordinare dificultăţi, născute din faptul că omul este în acelaşi timp subiect cercetător şi obiect de cercetare.

La prima aparenţă, această împrejurare ar trebui să permită omului o cunoaştere mai adâncită decât aceea a ştiinţelor naturii, căci, pe lângă observarea exterioară a fenomenelor, am avea putinţa de a cunoaşte şi aspectul subiectiv al faptelor, prin autoanalizarea noastră. Omul nu poate observa decât din exterior felul în care de pildă apa, la 100 de grade Celsius, în condiţii normale de presiune atmosferică, se preface în aburi. Pe când un fenomen social, de pildă viaţa de familie, poate fi cunoscut atât prin observarea exterioară a obiectelor, faptelor şi opiniilor care constitue viaţa de familie, cât şi prin autoanaliza sentimentelor şi judecăţilor noastre intime, pe care în mod firesc le avem, prin traiul nostru zilnic în mijlocul unei familii.

In realitate, ceea ce ştim noi înşine, în intimitatea gândirii şi simţirii noastre despre fenomenele sociale la care participăm, mai rău ne încurcă decât ne ajută. Prejudecata curentă a tuturor oamenilor cari nu au fost supuşi acelui dresaj foarte penibil care se numeşte educaţia ştiinţifică, tinde totuşi să acorde acestor cunoştinţe empirice, născute spontan din participarea la viaţa socială, o valoare absolută, în ciuda faptului că aceste cunoştinţe sunt parţiale, în dublul sens al cuvântului; parţiale, pentrucă ele nu

ne dau seama decât despre un fragment al vieţii sociale, şi parţiale, pentrucă sunt întotdeauna părtinitoare.

Ar apărea oricui drept absurdă pretenţia de a întemeia ştiinţa geologiei şi a geografiei prin considerarea unui singur fir de praf, ori a oceanografiei prin cunoaşterea unei singure picături de apă. In schimb, ni se pare că este logic ca întreg mecanismul societăţii să poată fi reconstituit pe baza experienţei spontane a unui singur om, sau a câtorva oameni.

Prejudecata aceasta se întemeiază tocmai pe faptul că omul este o fiinţă cugetătoare, astfel că el nu îşi poate duce lupta pentru existenţă decât dacă îşi face o părere despre el însuşi şi despre lumea care îl înconjoară. Este deci firesc ca omul să aibe gata elaborată o « sociologie spontană » care îi permite să judece rostul lui în seria de fenomene care îl înconjoară. Nimeni nu are pretenţia de a şti, din experienţă personală, în ce consistă termodinamica sau astronomia, dar toată lumea are pretenţia de a şti ce este o familie, un oraş, un sat, o armată, un stat, etc.

Intrebarea este ce valoare ştiinţifică are această cunoaştere sociologică spontană? Dacă am fi încredinţaţi că sociologia spontană e deplin valabilă cercetarea ştiinţifică a omului şi a traiului lui, laolaltă cu alţi semeni de-ai lui, ar fi cât se poate de uşoară, căci ea s'ar reduce la o serie de analize a unor informatori bine aleşi. Un om luat din piaţă, în zorii zilei, cu coşniţa în mână, ne-ar putea face un curs de economie politică. Un impricinat, pe sălile Tribunalului, ne-ar putea lămuri ce este dreptul. Un cetăţean alegător sau manifestant la o sală de întruniri publice, ne-ar desvălui tainele ştiinţei şi artei politice. Un soldat, ne-ar spune ce este războiul şi aşa mai departe.

Fiecare din noi ar trebui, de asemeni, să fim perfect lămuriţi asupra ceea ce este psihologia. Mai mult încă, oamenii sănătoşi ne-ar învăţa ce este biologia, iar bolnavii ne-ar învăţa medicina. Dacă am avea răbdare să depănăm toate cunoştinţele spontane ale oamenilor, am putea deci reconstitui toată ştiinţa facultăţilor, academiilor şi bibliotecilor.

Demonstraţia aceasta prin reducere la absurd, ne dovedeşte că toate aceste cunoştinţe spontane ale oamenilor, născute din calitatea lor de participanţi la anume fenomene, nu pot constitui ştiinţa.

Atunci ce valoare informativă au toate aceste teorii spontane, ale participanţilor la fenomene? Nu ne pot servi ele măcar drept un îndreptar pentru o ulterioară cercetare ştiinţifică? Nici măcar atât. Dimpotrivă, ele constituiesc pentru ştiinţă o sursă sistematică de eroare, pentru simplul motiv că scopul acestor cunoştinţe spontane nu este acela al cunoaşterii, ci al acţiunii. Cunoaşterea spontană socială este de aceea o *cunoaştere iluzorie*, o cunoaştere de caracter « fetiş », cum s'a spus.

Nu este vorba numai de intervenţia acelor « idoli », pe care, încă dela începuturile ei, metodologia ştiinţifică a semnalat, prin graiul lui Bacon, şi nici de acele « minciuni convenţionale » de care vorbea Nordau, atât de la modă acum câteva generaţii şi atât de uitate de atunci încoace. Ci este vorba de pricini încă mai adânci, care sunt legate esenţial de procesul cunoaşterii noastre spontane despre viaţa socială.

Societatea este un fenomen de convieţuire a oamenilor. Prin însăşi natura ei, ea depăşeşte marginile individualităţii. Ceea ce face ca societatea să capete anume forme, să sufere anume procese de prefacere, sunt o serie de factori care niciodată nu intră în zona de conştiinţă a membrului participant. Omul nu îşi dă seama nici de el însuşi, ca fiinţă biologică, şi nici de el însuşi ca fiinţă socială.

Biologic, el nu îşi dă seama de prezenţa unei mase hereditare care apasă atavic asupra lui, nu-şi dă seama de rostul organelor lui, nu bănuie efectele echilibrului sau desechilibrului endocrinologic, nu poate surprinde bătaia efectelor pe care diverşi microbi sau diverse boli le pot avea asupra temperamentului lui, calităţilor lui intelectuale şi morale, asupra vieţii lui însăşi. Sociologic, omul nu poate să-şi dea seama de influenţa pe care o pot exercita asupra lui lupta grupului său pentru exploatarea naturii, cu ajutorul unei anume tehnici de producere, lupta oamenilor între ei pentru a stăpâni şi folosi bunurile produse, nu-şi poate da seama de presiunile demografice, de structura istorică a diviziunii sociale a muncii, care îi fixează un anume loc în societate, de presiunea curentelor de opinie care îl îndeamnă, de natura echilibrului instabil care face ca societatea să meargă de-a-lungul întregii ei istorii.

Este fără îndoială adevărat că acest om este « autorul şi actorul propriei sale drame », cum spune Marx, dar această dramă seamănă cu aceea a ucenicului vrăjitor, care declanşează puteri ce îl întrec cu mult şi pe care nu le poate nici stăpâni nici înţelege « spontan ».

Chiar încercările de cercetare critică, ştiinţifică, sunt limitate, în posibilităţile lor, de asemenea impedimente sociale. Cea mai ascuţită dintre încercările de analiza a societăţii, poartă de aceea pecetea rădăcinilor sale sociale.

Noi nu ne putem da seama decât de un anume fragment de viaţă socială, privit dintr'un anume punct al vieţii sociale. Pentru a le depăşi, pentru a cuprinde mai mult şi mai obiectiv, trebuie ca însăşi împrejurările sociale să ne scoată afară din poziţia noastră iniţială, desvăluindu-ne alte orizonturi, ceea ce se poate obţine fie prin studiul comparat al diverselor societăţi, fie prin schimbarea rapidă a însăşi societăţii în care trăim.

Atâta vreme însă cât ne mărginim la participarea constantă la o societate, într'un anume punct al ei, toate străduinţele noastre de cunoaştere nu ne pot duce decât la cunoaşteri iluzorii, al căror rost social este de a uşura participarea noastră. Ele ne furnizează deci nu explicaţii cauzale, teoretic valabile, asupra ansamblului social care ne cuprinde, ci *motivări* personale, pentru justificarea poziţiei noastre în acest ansamblu.

Toată « sociologia vulgară », născută spontan prin participare la fenomenul social, este de aceea departe de a constitui vreun început de explicare teoretică. Dinpotrivă, explicarea teoretică trebuie să încerce a lămuri, pe de o parte legile de a fi ale stărilor obiective de fapte din anume moment de viaţă ale unei societăţi şi pe de altă parte legile de a fi ale opiniilor participanţilor la acea viaţă socială. Sociologia spontană a participanţilor la fenomene nu este aşa dar decât un obiect de studiu pentru sociologia ştiinţifică,

a cărei sarcină este de a explica viața oamenilor în întregul ei, constituită fiind ea din *fapte* și *păreri*, în egală măsură.

Pentru toate aceste motive suntem în drept să afirmăm că una din cele mai naive iluzii ale celor care vor să ajungă la cunoașterea vieții sociale și a producțiilor spirituale ale poporului românesc, este de a crede în eficacitatea suverană a unei « trăiri » în mijlocul satelor.

Fără îndoială, o viață petrecută în sat poate, în anume sens, să ajute pe cercetătorul satului. O bună parte din folkloriștii noștri sunt în această situație favorizată. Pilda unui Pamfil, pentru care satul natal Țapu, a fost o nesecată mină de informații, pilda unui Sabin Drăgoi, care în culegerea sa de colinde își dapănă, în prefață, amintirile care l-au făcut să stăruie în studiul muzicei populare, pilda atâtor altora, dintre cei mai de seamă, este concludentă.

Cu o condiție însă: calitatea de participant la fenomenul social al satului să nu constituie, singură, metoda de cunoaștere, ci doar un sprijin moral în greaua operație de cercetare, pe care de altfel și cercetătorii mai sus arătați au dus-o cu metodele și tehnicile cele mai perfecționate care existau pe timpul lor.

Dacă însă folkloristul se întemeiază pe experiența sa personală pentru a se dispensa de munca de cercetare, dacă el crede că se poate ajunge la cunoașterea folklorului prin instrospecție, atunci calea pe care apucă este cu totul greșită. Mai grav încă, dacă la prima greșală mai adaogă și pretenția exlusivistă că singura metodă de cercetare posibilă este participarea la fenomen, cu arătarea unui dispreț față de metoda cercetării obiective, atunci totul se transformă într'o absurditate strigătoare la cer și în același timp într'o poziție de ridiculă demagogie spirituală.

Să acceptăm totuși solipsismul metodologic al acelor folkloriști care susțin identitatea deplină dintre ei și folklor, raliindu-se la lozinca scornită în derâdere de Constantin Brăiloiu și care afirmă că « le folklore, c'est moi »!

Cât de ușoară ar fi munca cercetătorilor, dacă ar avea aceștia dreptate! In loc să apucăm să colindăm țara în lung și în lat, anchetând, cu metodele aride ale științei, condițiile sociale ale ivirii și dăinuirii folklorului, mecanismul creației populare și al răspândirii bunurilor culturale, colectând documentele necesare asupra melodiilor, textelor, obiectelor și opiniilor în legătură cu ele, dela un cât mai mare număr de informatori (toate acestea cu pretenția unei înregistrări complete și obiective, cu ajutorul fonogramelor, stenogramelor, fotografiilor, cinematografierii, muzeologiei etc.), am avea la îndemână calea mult mai ușoară de a da prilej să vorbească și de a nota mărturisirile spontane ale acelora care « făcând parte din fenomen », ar elabora știință, așa cum cântă privighetorile, primăvara.

D-l Mihail Vulpescu de pildă nu este departe de a crede despre sineînsuși că își este sieși cel mai bun informator cu putință. In volumul său « *Cântecul popular românesc* », din 1930, nu se sfiește să ne povestească următorul detaliu autobiografic, concludent cu privire la această metodă de narcisism științific: pe când se afla la Paris, « descoperise » în domnia sa

« darul sculpturii » şi lucrând la o statuie, simţi nevoia să cânte ceva. Improviză atunci o melodie fără de cuvinte, care era o « clasică melodie populară ».

Care era garanţia autenticităţii acestui cântec? E foarte simplu: identitatea dintre dânsul, ca folklorist român şi dânsul, ca personificare a folklorului român. Deşi crescut departe de ţară, trecut prin Conservatoriile Parisului, laureat al vestitei Schola Canthorum, cântăreţ la Opera din Monte Carlo, sculptor amator la Paris şi, în sfârşit, diriguitor al operei de « culturalizare » a Municipiului Bucureşti, « ţâşneşte din mine, în mod inconştient, o melodie care prezinta un ansamblu întreg de elemente constitutive cât se poate de tipice şi de naturale », adică « o melodie clasică populară românească », căci « în mine, fiu de ţară, din părinţi neam de neam cântăreţi şi iubitori de muzică, nu a putut fi nici măcar stingherită vitalitatea etnică a rasei mele ».

Cu alte cuvinte, dacă vrem să avem o melodie clasică românească, îl rugăm pe d-l Vulpescu să cânte. Dacă vrem să aflăm mecanismul acelui tulburător mister al creaţiei populare, nu avem decât să-l analizăm pe d-l Vulpescu în momentul când « ţâşneşte » din dânsul melodia populară.

In asemenea condiţii, în adevăr, folklorul devine o plăcere. Deplângem pe un Bella Bartok, care a folosit cu totul alte metode. Domnia sa nefiind însă membru al ethniei româneşti, a trebuit să renunţe la autoanaliză şi să procedeze la cercetări obiective, pe calea severă a ştiinţei. Ne mirăm, însă de ce nu folosesc toţi folkloriştii români metoda d-lui Vulpescu? De ce şi-a pierdut vremea un Kiriac, cel dintâi în ţară la noi, colindând ţara şi făcând înregistrări mecanice? De ce l-au urmat pe această cale greşită, cei dela Arhiva de Folklore a Societăţii Compozitorilor Români? De ce s'au cheltuit bani pentru Arhiva Fonogramică a Ministerului Instrucţiunii? De ce atâţia alţii au cules de asemenea cu fonograful?

Sunt atâtea evidente avantagii de partea metodei d-lui Vulpescu, încât ar trebui să se ia măsuri împotriva acestei risipe de bani şi de timp pe care o pretinde cealaltă metodă, zisă ştiinţifică. Folkloriştii români, în măsura în care « vitalitatea ethnică a rasei » nu le este « stingherită », ar trebui să fie strânşi la olaltă şi siliţi să se autoanalizeze, singuri şi reciproc, după cele mai perfecţionate tehnici ale psihanalizei.

Pentru ca metoda să se dovedească eficace, cea mai mare grijă ar trebui însă depusă ca nu cumva, în acest conclav al folklorului patriotic, să se strecoare elemente indezirabile. Cine nu poate afirma, aşa cum face d-l C. I. Flinţiu, folklorist şi « doctorand în filosofie şi litere » în cartea sa *Coreografie românească* (Târgovişte, 1936) că face folklor « nu ca un cercetător sau un culegător de folklor, ci ca unul care am trăit şi am simţit intens întregul puls al vieţii săteşti, ca unul care până la vârsta de 24 de ani mi-am petrecut viaţa printre feciorii satului şi am luat parte activă la toate manifestările vieţii sufleteşti din sat », « fiind astfel în măsură de a cunoaşte fundamental rostul acestor creaţii ale geniului popular », nu are ce căuta în cercul închis al adevăraţilor folklorişti.

Nu ar fi rău de aceea, dacă s'ar cere solicitanţilor la această meserie, o declaraţie scrisă prealabilă, cu privire la metodologia ştiinţifică pe care vor să o folosească. Să declare de pildă, cum face d-l Flinţiu, că « pentru a publica aceste perle — a căror tainică semnificaţie este de multe ori înţeleasă în mod fals — menţionez că nu am avut trebuinţă de a le culege, deoarece ele au fost şi sunt întipărite în sufletul meu », « bazat fiind nu pe cercetarea sau cunoaşterea lor din văzute sau din auzite, ci pe faptul că le-am simţit şi le-am trăit în toată intimitatea lor, încă din frageda-mi copilărie ».

Sau să declare, aşa cum face d-l C. N. Burileanu în cartea *Intre frunză verde şi doine* (Chişinău, 1936), că lucrează « în calitatea mea de Oltean » şi se lasă «condus numai de modestele mele cunoştinţe în fapt de muzică populară, de dorul de a cânta din gură olteneşte şi din vioară ca un lăutar român ». Sau s'ar putea cere măcar subscrierea la declaraţia pe care o face d-l Lucian Blaga în discursul său de recepţie la Academie, întitulat: *Elogiul Satului*. « Nu aş putea rosti cuvântul că aş fi făcut vreodată cercetări, tocmai sistematice şi cu stricte intenţii monografice cu privire la satul românesc. Satul trăeşte în mine într'un fel mai palpitant (sic), ca experienţă vie. Sunt fiu de preot, toată copilăria — o fantastic de lungă copilărie — adolescenţa, întâia tinereţe până la vârsta de douăzeci şi atâţia de ani, le-am petrecut, cu întreruperi impuse de nomadismul sezonier al şcolarului, la sat sau în nemijlocită apropiere, în orice caz în necurmat contact cu satul natal ». « Ceea ce şcoala românească sau străină au adăugat, cred că n'a putut să altereze prea mult o substanţă sufletească modelată după nişte tipare cu atât mai efective cu cât se impuneau mai inconştient şi mai neîntrerupt ».

« Voi vorbi prin urmare despre satul românesc nu ca un specialist care şi-a potrivit în prealabil metodele în laborator şi porneşte pe urmă să examineze şi pe dinafară un fenomen. Voi vorbi despre satul românesc din amintire trăită şi făcând oarecum parte din fenomen ».

Sau dacă totuşi ar exista unii care nu s'ar încumeta să justifice o identitate între « copilărie » şi « sat » cum face d-l Blaga, s'ar putea propune spre subscriere următorul manifest-program al d-lui Niculescu Varone (*Strigături dela jocurile populare româneşti*, 1936), care ne poate servi drept certificat de « nealterare » sau « nestingherire » a etniei originale: « Acela care nu venerează şi nu susţine întotdeauna, cu tărie şi deplină convingere, ideologia satului nostru, acela care nu s'a identificat cu elementul majoritar şi băştinaş şi cu sufletul poporului (acolo, la brazda strămoşească, să trăiască d'avalma cu fraţii noştri săteni, spre a cunoaşte bine cele mai interesante aspecte din viaţa lor socială), acela care nu iubeşte instinctiv şi cu toată inima admirabilele obiceiuri străbune şi tot ce formează specificul etnic al neamului, acela care nu înţelege, nu adoră şi nu proslăveşte eterna frumuseţe a poeziei noastre populare, acela nu este Român neaoş», şi ca atare nu poate fi folklorist, adică folklorul român în persoană.

Ca atare, pe lângă mărturisirea « de a face parte din fenomen », ar fi bine să se ceară tuturor oamenilor de ştiinţă şi un certificat de etnie, printr'o declaraţie solemnă de « venerare » a obiectului ce urmează a fi cercetat.

Deplângem faptul că un Ovid Densuşianu, care s'a pretins a fi şi el folklorist şi filolog, nu a avut sentimentele de veneraţie pe care le are d-l Varone. Ne miră chiar cum de a putut d-sa emite unele păreri de îndoială, asupra valorii folklorului român. Treacă-meargă asemenea atitudine la un Duiliu Zamfirescu, violent duşman al frenezieí de « adorare » şi « venerare », a tot ce e folklor român, cu bun şi rău, căci prin aceasta însăşi, el se dovedeşte a nu fi Român neaoş. Dar e de mirare că un folklorist cum a fost Ovid Densuşianu a putut avea pretenţia de a studia « sine ira et studio » un fenomen social care dimpotrivă trebuie neapărat adorat şi venerat.

Pentru a evita asemenea confuzii regretabile, pe viitor ar trebui ca ştiinţa românească să fie mai prudentă şi să nu se mulţumească nici măcar cu vreuna din declaraţiile pe care am avut onoare a le propune câteva rânduri mai sus. Ci, în sprijinul acestor declaraţii în stil Vulpescu, Flinţiu, Blaga sau Varone, este necesar să se exercite şi un control prin supunerea candidaţilor folklorişti la o probă practică de improvizaţie liberă « în stil clasic popular ».

La o astfel de probă, după cum am văzut, ar ieşi cu menţiunea « foarte bine » atât d-l Vulpescu (voce), cât şi d-l Burileanu (voce şi vioară). Socotim că domniile lor vor fi oricând gata a spori « Comoara Neamului » a d-lui Tăzlăoanu, cu încă vreo câteva capo d'opere populare autentice.

Nu mai puţin d-l Varone el însuşi ar putea să facă faţă foarte bună. Ne permitem a aduce drept dovadă în sprijin, câteva modele de creaţie varoniană, în « stil clasic popular », extrase din opul *Folklor român coreografic* (1936):

« Hora 'i joc de veselie
La munte şi la câmpie
Pe întreaga Românie.
Lăutarii când o cântă
Din cimpoi sau din lăută
Fetele se 'mbujoresc
Şi băieţii le zâmbesc.
Jocul, de flăcăi se 'ncepe
Iar la urmă vin şi fete
Şi se prinde fiecare
Lângă ibovnicul ce are.
Ei se mişcă toţi deodată
Inainte şi 'napoi
C'aşa joacă pe la noi ».

Sau, tot atât de reuşite:

« Iia toată numa 'n flori
Ce din noapte până 'n zori
A cusut-o cu mult spor
Ca să placă tuturor.
Toată fota 'n trandafiri
Numa 'n mătase şi fir
Cu modele româneşti
Frumoase ca 'n poveşti
Toată lumea o privea
Şi flăcăii o dorea.
La furcărie am văzut
Un covor frumos ţesut
Lucrat di-o mândră fetiţă
Ce-avea iie cu altiţă.
Alta toarce din fuior
Lână şi cântă de zor
Numa, cântece di dor.
Una face cusături
Pe pânză şi cu ajuri
Ţi-este drag ca să priveşti
Izvoadele româneşti ».

Sau acestea, reprezentând un nec plus ultra:

« Hora este un cerc mare
Ce văzut din depàrtare
Are bună-asemănare
Cu o ghirlandă de flori
Din fete şi din ficiori ».

Sau, încă mai reuşite, dacă aşa ceva e cu putinţă:

« Hora noastră e o roată
Ce-o admiră lumea toată
Făcută din flăcăi şi fete
Incinse la brâu cu bete
Şi au portul din bătrâni
Cum se poartă la Români.
Portul nostru ţărănesc
Nu-l dăm p'al orăşenesc
Ce-i mai zice şi nemţesc
Franţuzesc sau inglezesc.
Hora 'n veci are să fie
Cea mai bună mărturie
De datina strămoşească
Şi origina românească ».

Regretăm din tot sulfetul că nu putem cita volumul întreg, care este plin de asemenea versuri, de mare înălţime etică şi admirabilă ţinută estetică, scrise în perfect stil clasic popular cu o uluitoare ştiinţă a versificaţiei ţărăneşti, cu un vocabular în care abundă cuvintele cu iz de cronică, precum « ajuri », « modele », « ghirlandă » « admiră », « origină » şi cu vagi urme dialectale, precum « cântece di dor » sau « ficiori » care întăresc autenticitatea lucrării, şi care toate formează o adevărată « ghirlandă de flori » ce ne poate sta dovadă pentru strălucitul talent de versificator popular al d-lui Varone.

E drept că Domnia sa nu susţine că aceste versuri sunt ale domniei sale proprii. Dar credem că numai din modestie d-l Varone ne afirmă că aceste « strigături » « se obişnueşte în comuna Călineşti, Plasa Podgoria, jud. Muscel ». Dovada o avem în faptul că într'o altă carte a domniei sale (d-l Varone e un foarte prolific publicist, retipărind acelaşi material şi aceleaşi comentarii de câteva ori pe an, în volume şi ediţii multiple) şi anume în « *Strigături dela jocurile populare româneşti* » din acelaşi an 1936, domnia sa republică aceleaşi versuri, « riguros selecţionate » şi « caracterizate prin idei variate, exprimate într'o admirabilă şi bogată limbă populară românească ».

Şi ceea ce e semnificativ, e faptul că, deşi le retipăreşte în aceeaşi ordine, ele poartă totuşi menţiunea că de data aceasta nu se mai « obişnueşte în comuna Călineşti, etc » ci o parte în Moldova, o parte în Oltenia şi o parte în Muntenia!

Este clar deci că ele aparţin d-lui Varone, care iscăleşte din nou cu pseudonimul domniei sale bine cunoscut de « Poporul român ». Şi cum tot « popor român » este şi la Călineşti-Muscel, şi în Moldova, Oltenia şi Muntenia, d-l Varone este îndrituit a menţiona indiferent oricare din provinciile sau satele ţării ca loc de baştină a acestor poezii în stil clasic popular. Ele sunt universal româneşti, prin definiţie, după cum şi autorul lor este însuşi folklorul român în persoană.

Că aşa este şi nu altfel, putem să ne convingem şi din faptul că d-l Varone le mai publică odată, tot în anul de graţie 1936 dela naşterea Domnului, de

data aceasta într'un volum în limba franceză. Era neapărat necesară o asemenea editare în limbă străină, ca să aibe şi occidentalii prilejul să adore şi să venere pe d-l « Georges T. Nicolesco-Varone » *(Le folklore roumain versifié)*. De data aceasta ni se spune pe şleau că e vorba de nişte « Vers patriotiques *improvisés* ». E aşa dar limpede că aceste versuri nu puteau fi improvizate, exact cu aceleaşi cuvinte şi în aceeaşi ordine odată în totalitatea lor, la Călineşti-Muşcel şi alte ori sub formă de piese detaşate, în Muntenia, Moldova şi Oltenia. Versurile sunt fără îndoială improvizate, dar de d-l Varone. Ba, în ediţia franceză, făcând aplicaţia acelei reguli pe care Bartock a numit-o « Variationstrieb » şi care arată că poporul, în operaţia de executare a unui cântec, creiază variante mereu noi în jurul aceloraşi teme, d-l Varone îşi ia libertatea de a reimproviza versurile cu oarecari modificări, Căci în loc de « origina românească » din textul autohton, se improvizează « Et d'origine romaine », ceea ce, în afară de faptul că este cu mult mai nobil, ne dovedeşte că d-l Varone e capabil să susţie proba creării de autentic folklor român versificat, până şi în limba franceză.

De aceea socotim că este cu totul greşit d-l Flinţiu când îl denunţă pe d-l Varone (augur augurem) de incorectitudine ştiinţifică, pe motiv că, dându-i câteva jocuri-strigături, d-l Niculescu Varone le-ar fi publicat în cartea sa « *Jocuri româneşti necunoscute* » (1930, operă premiată de Academia Română cu premiul Năsturel) « fără să arate dela cine şi unde le-a cules », fără să menţioneze deci că au fost culese dela alt folklor român în persoană, care e d-l Flinţiu. Dar, în definitiv, cine le-a creat este pentru noi absolut indiferent. Că vor fi aceste versuri ale d-lui Varone sau ale d-lui Flinţiu, este acelaşi lucru din moment ce din amândoi ţâşneşte melodia clasică populară, din moment ce gura lor e « gura poporului ».

De asemenea este greşit d-l Flinţiu şi când îl acuză pe d-l Varone că unora din poezii «le-a denaturat adevărul, fie prin întroducerea unor cuvinte care nu se întrebuinţează la faţa locului, fie prin schimbarea numirii jocului, iar la unele strigături a făcut adaosuri şi înlocuiri de cuvinte fără de rost ».

Este la mijloc o ceartă meschină. Dacă d-l Varone ar fi înlocuit unele cuvinte prin altele care « se întrebuinţează » la faţa locului, sau ar fi făcut modificări « cu rost », aşa cum le făceau pe vremuri Alecsandri şi ceilalţi autori de poezii populare « culese şi corese », sau Athanasie Marienescu care, vorba d-lui Constantin Brăiloiu, mai întroducea pe ici pe colo câte o « fetişoară sabinioară », atunci totul ar fi fost în regulă şi d-l Varone ar fi fost un folklorist stil 1944, ultra-modern şi ultra-ştiinţific.

Oricum ar fi însă, d-l Varone merită să fie promovat la proba practică de folklor improvizat.

Facultatea aceasta de liberă improvizare de folklor popular, poate de altfel să fie folositoare şi în alte împrejurări decât cele ale unui concurs eliminator la profesiunea de folklorist. Căci sunt multe ştiinţele care, la un moment dat, pot avea nevoie de o cunoaştere a vieţii populare. Istoria de pildă, îşi găseşte deseori un sprijin în cunoaşterea legendelor populare. Ne putem de aceea lesne închipui, ce folositor ar fi pentru unii istorici, în

căutare de dovezi pentru una din tezele lor, dacă ar putea « improviza » legende populare versificate care, ca prin minune, s'ar potrivi perfect pentru întemeierea viziunii lor.

Iată de pildă cum procedează unii din « istoricii » şi « filologii » care aparţin grupului « traco-geto-dacic », despre a căror şcoală se cade să vorbim altădată, mai pe larg. Astfel d-l G. Ionescu-Nica, « fost magistrat şi avocat », e luptător, prin scris şi viu grai, în sprijinul temei identităţii limbii sanscrite dace cu limba românească actuală. N'am avut fericirea de a asista la expunerea acestei teze în faţa sătenilor din Chirnogi, în cadrul activităţii culturale (aflate în dispersiune sub conducerea d-lui M. Vulpescu), a Municipiului Bucureşti. Dar îmi stă la îndemână textul scris, tipărit în ziarul « *Informaţiuni* », Bucureşti, anul II, 1944, numerele 16 şi 17.

Aceeaşi teză o susţin de altfel şi alţii, precum d-l Marin Bărbulescu Dacu, deosebirea fiind doar în strălucirea necontestabilă a talentului şi multiplicitatea mijloacelor d-lui Ionescu-Nica.

Căci pe când d-l Marin Bărbulescu-Dacu nu are la îndemână decât « participarea la fenomen », d-l Ionescu-Nica adaogă şi putinţa de a-şi sprijini « trăirea » cu facultatea de scornire a folklorului român.

In adevăr, d-l Marin Bărbulescu-Dacu, cu ajutorul d-rei Maria M. Bărbulescu, scoate un volum intitulat « *Originea Daco-tracă a limbei române* », *vol. I cu un vocabular rumân sanscrit* » (Bucureşti, fără an), în care domniasa ne arată cum « am aflat adevărul », pe temeiul unei autoanalize.

Domnia-sa ne spune « fie că vreau, fie că nu vreau, eu sunt silit de raţiune şi de fapte să recunosc în mine, că acest mic eu al meu este o clipită în infinitul întins, în timp, spaţiu şi conştinţă, care toate trei se confundă între ele, formând un sine, care deşi la prima vedere pare de sine stătător, acest eu al meu, se confundă în eul naţiunii mele ».

Analizându-se, în continuare d-l Bărbulescu, afirmă: « Tot eu, simt acest eu al meu ca existând într'o preexistenţă, de cam 100 ani trăiţi înaintea mea ». Şi apoi, făcând încă un pas spre abisurile autoanalizei, d-l Bărbulescu-Dacu ne comunică marea sa descoperire: « Cetitorule, tu nu ştii că într'o zi din anul 1936 pe când mă aflam la biblioteca Academiei Române, din Bucureşti, am plâns... şi de ce crezi? De bucurie »!

« Da, era o adevărată nebunie, nebunie prea adevărată. Eul meu se recunoaştea în acela al Dacului din India, care trăise cu cel puţin 7—8—10.000 ani în urmă ».

« Perpetuitatea eului meu timp de 10.000 de ani », se dovedise deci d-lui Bărbulescu-Dacu, care ne informează că el şi toţi ai lui sunt din Tencănău-Dolj, pe calea surprinderii unei « indentităţi » (sic) a graiului « rumânesc » cu graiul Dacului din India. (Scrierea « indentic », des repetată la acest autor, e probabil adoptată pentru a indica mai stăruitor indentitatea noastră cu India).

Dar pentru a surprinde această « indentitate » de euri, trebuie să fii cunoscător al limbii nu româneşti, ci « rumâneşti », adică al limbii care se vorbeşte, dacă nu chiar la Tencănău-Dolj, cel puţin în alte sate din România. De aceea d-l Bărbulescu-Dacu se adresează nu oricui, ci numai acelora pe

care îi poate saluta, în prefaţa sa, cu numele de « Fraţilor » şi care satisfac următoarele condiţii de trăire: « care sânteţi rumâni adevăraţi, prin naştere şi prin traiu, cel puţin ai primilor voştri 15—20 ani, laolaltă cu părinţii rudele şi vecinii voştri, care şi ei să fi fost rumâni de baştină, trăitori în localităţi rurale (depărtate de furnicarul cosmopolit al oraşelor), care părinţi şi rude şi vecini n'au suferit cumva, din întâmplare, vreo influenţă străină sau vreo înstrăinare mai îndelungată de locul lor strămoşesc ».

Numai acei care fac parte deci din această categorie vor putea să-şi recunoască eurile vieţuind de 10.000 ani şi să simtă *indentitatea cu graiul Dacului Indian primordian.*

Iată dar că metoda trăirii, adică « participarea la fenomen », vorba d-lui Blaga, este folositoare şi în filologie.

Dar cum spuneam, ceea ce îi lipseşte d-lui Marin Bărbulescu-Dacu cel puţin în acest prim volum, este facultatea de creare a folklorului, pe care o are în schimb, din plin, d-l G. Ionescu Nica, Şi d-sa, probabil «pe calea unor iniţieri» de felul celei suferite de d-l Bărbulescu-Dacu, ajunge la concluzia că limba română este dacă şi că limba dacă este limba sanscrită, Dar dovezile pe care le aduce sunt cu mult mai concludente decât ale rivalului său întru descoperiri senzaţionale. Căci d-l Nica adaogă filologiei folklorul, găsind în legendele noastre versificate, dovada originii noastre istorice, « Certificatul de naştere al poporului român ».

Să ascultăm cu răbdare câteva pasaje, care ar putea să facă să îngălbenească de gelozie profesională pe însuşi d-l Varone:

« Vorbim de ţăranul român, carpato-dunărean şi balcanic. Să-l întrebăm cine este şi de unde vine el. Să-i cerem cartea de vizită şi actul de naştere ».

« Iată recomandaţiunea lui, de poet născut, adică în versuri populare în care arată ce este poporul român şi de unde. El zice că Românii sunt:

« Un popor de feţi frumoşi De flăcăi veşnic voioşi
De balaci şi bălăciţe Şi de mândre copiliţe

Un popor de feţi frumoşi De voinici veşnic voioşi
De balaci şi de balaşe Şi fetiţe drăgălaşe

Un popor de feţi frumoşi De voinici ce's curajoşi
De balaci şi bălăciţe Şi de gingaşe fetiţe ».

La această recomandaţiune, mai adaugă:

Românul se naşte creştin Cu suflet fără venin
Că-i făcut de Dumnezeu Şi să nu gândească rău

Românul se naşte c'un vis Ca să intre 'n Paradis
Să prindă cerul luminos Şi să vadă pe Cristos »

« Şi la această recomandaţiune mai adaogă, pentru a nu lăsa nicio îndoială asupra identităţii lui »:

« Străbunii noştri's Făt Frumos Şi-o Ileană Cosinzeană
Om voinic şi sănătos Suflet bun, nu de vicleană ».

Şi d-l Ionescu-Nica, tare pe aceste « dovezi ale originei noastre sanscrite » (!), ne apostrofează: « Mă rog, Români cetitori, vă recunoaşteţi actul de identitate pe care vi l-au lăsat părinţii? Mă adresez vouă Români născuţi, adică veniţi dela ţară, din creierul munţilor şi câmpiile mănoase ale Daciei Carpatice dunărene, nu rezultaţi din corcirea orăşenilor români cu toţi veneticii globului pământesc rătăciţi pe la noi ».

Să ne ierte Dumnezeu, dar încetând a glumi, afirmăm că ceea ce se poate recunoaşte în poezia d-lui Nica este falşul patent.

Intocmai ca şi în cazul d-lui Varone, în aceşti improvizatori de versuri populare, care au cutezanţa de a-şi da propriile lor elucubraţii drept creaţii ale poporului român, recunoaştem o totală lipsă de probitate ştiinţifică, dublată de o totală necunoaştere a materiei.

Ne-am fi aşteptat dela aceşti fanatici şovini ai folklorului, din partea acestor monopolizatori ai ştiinţei, pe calea « trăirii » şi a « etniei », măcar o cunoaştere vagă a problemei, care să le permită să pastişeze decent versurile populare. Dar toate creaţiile lor « în stil clasic popular » sunt grosolane mistificări, în care necinstea merge în bună frăţietate cu ignoranţa.

Hotărît lucru, dela Gh. Dem. Teodorescu şi până astăzi, am făcut un imens pas înapoi, dacă asemenea apariţii de « folklorişti » se pot ivi şi dacă ele pot fi luate în serios. Mistificatorii, cu fraza lirică pe buze, cu hiperbola adorării şi a venerării Ethniei româneşti, cu demagogia « participării la fenomen », îşi îngăduie să tipărească volume peste volume, să apară în săli publice, pe la diverse athenee şi serbări populare, să monopolizeze dreptul de a vorbi, şi uneori în profitul foarte vizibil personal, să se declare « cunoscători », « cercetători », « deschizători de drumuri », într'un cuvânt profeţi şi oameni de ştiinţă în acelaşi timp, demni de a fi premiaţi, felicitaţi şi decoraţi cu toate prilejurile festive şi comemorative.

Zadarnic li se arată lipsa de pregătire şi de probitate ştiinţifică. Zadarnic se ridică împotriva lor acuzaţiile. Senini şi distanţi, tari pe efectul magic al frazei sonore cu nuanţă de iubire de ţară, aceşti impostori îşi continuă opera fără să le pese.

Amuzanţi, atâta vreme cât sunt modeşti sau bieţi maniaci singurateci, ei ajung a fi primejdioşi când glasul lor confuz şi agresiv începe să tulbure minţile altora.

H. H. STAHL